

УДК 025.17:025.2:025.7/9(045)

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ У ФОНДОЗНАВСТВІ: ВІД
ЗБЕРІГАННЯ ДО ДОСТУПУ****Моргун А.В., Штерр Д.І., Малець О.О., Мовчан К.М.****CONTEMPORARY TRENDS AND CHALLENGES IN ARCHIVES: FROM
PRESERVATION TO ACCESS****Morhun Alla, Shterr Diana, Malets Oleksandr, Movchan Kateryna**

У статті аналізуються сучасні трансформаційні тенденції у фондознавстві, пов'язані з переходом від традиційного зберігання до надання вільного доступу до інформаційних ресурсів.

Ключові слова: фондознавство, цифровізація, інтеграція, трансформація.

The article examines contemporary transformation trends in librarianship, associated with the shift from traditional preservation to providing open access to information resources. Special attention is given to analyzing new approaches to organizing and managing collections, aimed at ensuring greater accessibility and efficiency in the use of information resources.

Keywords: fund science, digitalization, integration, transformation.

Сучасне суспільство перебуває в інформаційній фазі розвитку і характеризується високими темпами виробництва, опрацювання та розповсюдження інформації, стрімким зростанням обсягів документальних, фактографічних та бібліографічних баз даних електронних бібліотек. Загострюється проблема прискорення інформаційного обміну ресурсами у діяльності бібліотек та інших документно-інформаційних інституцій, що спрямовують свої зусилля на розробку методичних рекомендацій та створення оптимальних умов для актуалізації резервів інформаційно-пошукового потенціалу документних фондів установ та інформаційних систем.

У світі, де інформаційні технології стрімко розвиваються, галузь фондознавства також переживає значні трансформації. Фондознавство, як наука про зберігання, опис, класифікацію та використання документальних фондів, стикається з новими викликами та можливостями. Ця стаття покликана розглянути сучасні тенденції у фондознавстві, зосереджуючись на переході від традиційного зберігання до надання вільного доступу до інформаційних ресурсів.

Перш за все, це наявність цифровізації та створення цифрових архівів. Цифровізація значно змінює підходи до зберігання та доступу до документальних

фондів. Створення цифрових копій дозволяє зберігати документи в електронному форматі, що значно підвищує їхню доступність та знижує ризики, пов'язані з фізичним зносом паперу. Цифрові архіви відкривають нові можливості для дослідників, здобувачів вищої освіти та широкої громадськості, надаючи віддалений доступ до величезних обсягів інформації без необхідності відвідування фізичних архівів.

По-друге, це інтеграція та доступність. Інтеграція різноманітних інформаційних систем стає ще однією важливою тенденцією. Системи електронного документообігу, бази даних та платформи для цифрових архівів інтегруються з метою забезпечення більш зручного та швидкого доступу до інформації. Ця тенденція також спрямована на подолання бар'єрів, пов'язаних з авторським правом та ліцензуванням, щоб зробити документальні фонди максимально доступними для використання.

Третьою умовою трансформації у фондознавстві є актуалізація соціальних аспектів та відкритого доступу. Соціальні аспекти фондознавства набувають нового значення у контексті забезпечення відкритого доступу до інформації. Практика відкритого доступу є стимулом для наукових досліджень та освіти, надаючи можливість безкоштовного використання наукових публікацій та джерел. Це сприяє розширенню меж демократичного доступу до знань та підтримці неперервного освітнього процесу.

Четвертою умовою трансформації у фондознавстві є збереження цифрової спадщини. Необхідно підкреслити, що проблема збереження цифрової спадщини стає дедалі актуальнішою. Цифрові дані мають властивість старіти швидше, ніж їхні фізичні аналоги, через зміну технологій та форматів файлів. Організації, що займаються фондознавством, розробляють стратегії довгострокового зберігання цифрового контенту, що включає створення надійних резервних копій, міграцію даних до нових форматів та використання стандартів відкритого доступу.

П'ятою умовою трансформації у фондознавстві є інтероперабельність та стандартизація. Інтероперабельність — це здатність різних інформаційних систем та організаційних процедур працювати разом для досягнення спільної мети. Для

фондознавства це означає, що архіви, бібліотеки та музеї повинні розробляти спільні стандарти для опису, зберігання та обміну інформацією. Стандартизація даних не лише спрощує доступ до пошуку необхідної інформації, але й відіграє ключову роль у збереженні цифрової спадщини для майбутніх поколінь.

Необхідною умовою ефективності впровадження трансформацій у фондознавстві є також врахування етичних та правових викликів. Слід враховувати, що сучасне фондознавство також стикається з етичними та правовими викликами, пов'язаними зі зберіганням та доступом до інформації. З одного боку, існує потреба у захисті персональних даних та авторських прав; з іншого — у наданні вільного доступу до інформаційних ресурсів. Розвиток політики відкритого доступу та ліцензування, які враховують ці виклики, є важливим кроком на шляху до балансу між захистом прав та сприянням вільному обміну знаннями.

Отже, можна стверджувати, що на сьогоднішній день галузь фондознавства зазнає значних змін, викликаних технологічним прогресом та зміною інформаційного ландшафту. Цифровізація, забезпечення доступності, збереження цифрової спадщини, стандартизація та вирішення етичних та правових питань є ключовими напрямками розвитку фондознавства. Ефективне вирішення цих викликів вимагає спільних зусиль фахівців різних областей, включаючи інформаційні технології, архівознавство, бібліотекознавство, юриспруденцію, та етику. Інноваційні підходи та технології відіграють ключову роль у розвитку фондознавства, дозволяючи не тільки зберегти історичну та культурну спадщину, але й зробити її доступною для широкого кола користувачів по всьому світу.

Погляд у майбутнє фондознавства показує, що ключовим елементом стане розробка більш ефективних методів обробки великих даних та штучного інтелекту для автоматизації процесів ідентифікації, класифікації та аналізу документів. Штучний інтелект може значно поліпшити здатність архівних систем до "розуміння" контенту, що вони зберігають, та спростити пошук та отримання інформації для кінцевих користувачів.

Глобалізація та інтернет зробили світ тісніше переплетеним, і це впливає на

фондознавство, спонукаючи до міжнародної співпраці та обміну знаннями. Створення спільних міжнародних баз даних, стандартів та протоколів може допомогти забезпечити більшу уніфікацію та доступність документальних фондів на глобальному рівні.

Екологічна стійкість та відповідальність стають все більш актуальними, і це також стосується фондознавства. Цифровізація та електронне зберігання документів можуть зменшити потребу у фізичних просторах для архівів та бібліотек, що позитивно впливає на екологію. Однак важливо також звертати увагу на енергоспоживання цифрових центрів даних та шукати шляхи їх оптимізації.

Фондознавство на порозі нової ери, яка вимагає адаптації до змінюваних умов та інтеграції нових технологій. Вирішення сучасних викликів та використання можливостей, які відкриваються з розвитком цифровізації, будуть визначати майбутнє доступу до знань та інформації. Через це важливо підтримувати високий рівень професійної майстерності серед фахівців у галузі, а також розвивати міждисциплінарну взаємодію, що об'єднує інформаційні технології, архівознавство, бібліотекознавство, історію, право, та багато інших сфер.

Нагальною проблемою стає навчання та розвиток професіоналів. Освіта та неперервний професійний розвиток відіграють ключову роль у підготовці фахівців, здатних відповісти на сучасні виклики фондознавства. Це означає, що навчальні програми мають бути адаптовані до нових реалій, включаючи навички роботи з цифровими технологіями, базами даних, цифровими архівами, а також знання у сфері інтелектуальної власності, етики та екології.

Важливою умовою ефективності трансформаційних процесів є володіння технологічними інноваціями. Інновації у сфері штучного інтелекту, машинного навчання та великих даних відкривають нові можливості для оптимізації процесів фондознавства. Використання цих технологій може допомогти в автоматизації індексації та класифікації документів, покращенні алгоритмів пошуку, та створенні більш ефективних систем зберігання та відновлення даних.

Сучасний світ може ефективно існувати та розвиватися тільки на основі

співпраці та партнерства. Міжнародне партнерство та співпраця між установами, які займаються фондознавством, стає все важливішим у контексті глобалізації. Обмін знаннями, технологічними рішеннями та досвідом може сприяти підвищенню ефективності роботи з документальними фондами, а також покращенню доступу до інформації на міжнародному рівні.

Таким чином, можна зробити висновок, що сучасні тенденції та виклики у фондознавстві вимагають глибокого переосмислення підходів до зберігання, обробки та надання доступу до документальних фондів. Цифрова ера пропонує нові можливості для розширення доступу до знань.

Список використаних джерел

1. Астапенко С. Управління фондами: наукове підґрунтя, критерії ефективності, практичні аспекти: (досвід Миколаїв. ОУНБ ім. О. Гмирьова). *Вісник Книжкової палати*. 2010. № 5. С. 24–27.
2. Збанацька О. М. Документ у реаліях сьогодення. *Бібліотечна планета*. 2016. № 3. С. 23–27.
3. Збанацька О. Електронні каталоги Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого: загальна характеристика. *Інформаційний простір бібліотеки: польсько-український досвід*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 18–19 трав. 2017 р., Львів, Україна / Нац. ун-т «Львів. політехніка», Наук.-техн. б-ка ; за ред. Р.Самотий; редкол.: А.Андрухів, Р. Самотий, Н. Мосієнко, С. Палюх. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2017. С. 287–300.

References

1. Astapenko, S. 2010. Upravlinnia fondamy: naukove pidgruntia, kryterii efektyvnosti, praktychni aspekty: (dosvid Mykolaiv. OUNB im. O. Hmyrova) [Management of funds: scientific basis, efficiency criteria, practical aspects: (experience of Mykolayiv O. Hmyrov National University of Ukraine)]. *Bulletin of the Book Chamber*, 5, 24–27.
2. Zbanatska, O. M. 2016. Dokument u realiiakh sohodennia [Document in today's realities]. *Library planet*, 3, 23–27.
3. Zbanatska, O. 2017. Elektronni katalogy Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho: zahalna kharakterystyka [Electronic catalogs of the Yaroslav the Wise National Library of Ukraine: general characteristics]. In: R. Samotiy, ed., *Information space of the library: Polish-Ukrainian experience*. Materials of international science and practice conference, May 18–19. Lviv: View of Lviv. polytechnics.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>